

JORMA KURVINEN

EI MUUTA
KUNNNIAA

SAGA

EGMONT

A young man in a Finnish military uniform, including a brown beret with a red star and a dark brown jacket with red epaulettes, stands in profile looking to the right. He is positioned next to a large stack of cut logs. The background is a soft, hazy landscape.

JORMA KURVINEN

EI MUUTA
KUNNNIAA

 SAGA
EGMONT

Jorma Kurvinen

Ei muuta kunniaa

SAGA Egmont

Ei muuta kunniaa

Cover image: Shutterstock

Teos on julkaistu historiallisena dokumenttina, jonka kieli kuvastaa julkaisuaikansa näkemystä.

Copyright © 1987, 2020 Jorma Kurvinen and SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788726356908

1. e-book edition, 2020

Format: EPUB 2.0

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

SAGA Egmont www.saga-books.com - a part of Egmont,
www.egmont.com

Syksy 1943

Kurinpalautus oli alkanut jo. Rantala kuuli sen vartiomiehen äänen terävyydestä, kun tämä teki ilmoituksen komppanianpäällikölle. Ääni kantautui korsun edustalle saakka.

Tajusivatko toisetkin sen? Luultavasti. Miehet eivät katsoneet toisiinsa huvittuneen näköisinä, virne huulillaan, niin kuin tavallisesti olisivat tehneet tällaista sotilaallisuutta havaitessaan. Kukaan ei edes näyttänyt ihmettelevän, että Nevalan Esko otti ilmoituksen vastaan.

He olivat saman kotipitäjän miehiä, monet Luhtasenperältä jokisuusta. Lapsuus- ja koulukavereita. Ei täällä ollut isommasti pokkuroitu koulun Eskoa, vaikka tämä oli kadettiupseereita. Eikä muitakaan herroja pataljoonankomentajasta alaspäin. Mutta nyt oli Siikanivan Paavon äänessä sotilaallisuutta kuin varusmiehellä kasarmilla.

Oliko joukkue pyytämässä anteeksi pysähtymistään?

Ajatus tuntui vastenmieliseltä, mutta Rantala ei päässyt siitä irti. Paavon ilmoituksessa oli ylimääräistä intoa jonka täytyi aiheutua jostakin. Ja hän kyllä tiesi, mistä. Muuta syytä ei kannattanut edes etsiä.

- Kiitän!

Olivat ne nyt niin sotilaallisia molemmat, Esko ja Paavo. Se toi Rantalan mieleen sen palvelualltiuden, jota taistelussa hermonsa menettänyt mies osoittaa kavereitaan kohtaan. Ikään kuin pyysi anteeksi pelkäämistään. Ja toiset hyväksyvät anteeksipyynnön. Mutta tässä oli jotain muutakin. Jotakin sellaista, joka pukkasi Rantalassa vastaan. Mitä anteeksi pyytämistä heillä muka oli.

- Luulisin, että komentokorsulla, herra luutnantti.

Se oli Leppäsen tai Märkälän ääni, juuri murrosiän kimityksestä selkeytynyt. Toinen oli vapaaehtoinen, toinen nuorinta ikäluokkaa. Tulleet suoraan varusmieskoulutuksesta kasarmilta.

Rantala arvasi Nevalan kysyneen häntä. Yhdyshautaa aukovien vanhempien miesten joukosta kuului vahvistus:

- Sieltä päin sinä sen löyvät, kun pikkusen huutelet.

Rantala kohtasi Haukilahten katseen. Alikessun totisilla, väsyneillä kasvoilla käväisi nopea hymy. Todennäköisesti hänen ajatuksensa olivat kulkeneet suurin piirtein samaa rataa kuin Rantalankin.

Koko sen puolentoista vuoden ajan, jonka Haukilahti oli ollut heidän komppaniassaan, Rantala oli joutunut etsimään luontevaa suhtautumistapaa mieheen. Osuuskaupanjohtaja oli parikymmentä vuotta häntä vanhempi, arvokas herrasmies, jolle Luhtasenperän kansakoulun talkkarin poika oli kylänraitilla nostanut lakkia korkealle.

Luultavasti ongelma oli pelkästään Rantalan; Haukilahti suhtautui häneen niin kuin tuttuun esimieheen suhtaudutaan. Asiallisesti. Haukilahti olisi voinut pysytellä kotirintamalla joko toimipaikallaan tai jossakin kotipitäjän hallintotehtävässä, mutta hän oli itse anonut siirtoa rintamalle, kun »siellä kerran ovat kaikki toisetkin».

Rantalasta tuntui, että komppanianpäällikkö suhtautui Haukilahteen yhtä varovasti kuin hänkin. Nevalan Esko tosin tunsu osuuskaupanjohtajan paljon paremmin. Johtajaopettajan ja osuuskaupanjohtajan perheet olivat seurustelleet keskenään, ja Esko oli lapsuudessaan ja nuoruudessaan varmasti tottunut puhuttelemaan Haukilahtea sedäksi. Se oli tapana niissä piireissä.

Haukilahti säästi tulijan muodollisuuksilta.

- Minäpä tästä jo joudankin, alikessu sanoi ja nousi pölkyltä, jolle oli istahtanut selvitellessään tappioita Rantalan kanssa. - Minä hankin sinulle sen puuttuvan osoitteen.

Rantala aikoi vielä tänään kirjoittaa kaatuneitten omaisille. Se oli raskas tehtävä, joka oli parasta hoitaa pois niin pian kuin suinkin. Pappi tekisi sen kyllä omasta

puolestaan, mutta Rantalalle tämä oli henkilökohtainen kysymys. Kaatuneet ja näitten omaiset olivat hänen elämänpituisia tuttaviaan.

Nevala katsoi menijän jälkeen. Sitten ympärilleen Toisen joukkueen tukikohdassa. Miehet korjailivat taistelun jälkiä kaivannoissa ja toisen miehistökorsun edustalla. Korsusta oli mennyt molemmat ovet, ja itse oviaukko oli sortunut. Lammen rannassa kaksi miestä hoiti yhä jälkisammutusta saunalla, joka oli syttynyt tuleen ja ollut palaa kokonaan.

Vihollinen oli tullut asemiin saakka, ja se oli lyöty takaisin epätoivoisin ponnistuksin.

Rantala hymähti komppanianpäällikön päänpudistukselle.

- Meinas käydä näin päin! Ja ilman Jääkärijoukkuetta olisi käynytkin.

Jääkärijoukkue oli paiskattu vastahyökkäykseen heidän avukseen.

- Mennäänkö sisälle, Nevala ehdotti.

Komppanianpäällikkö ei jäänyt kuuntelemaan, mitä Rantala mahdollisesti vastaisi, vaan käveli korsun ovelle, avasi sen ja työntyi sisälle. Rantala seurasi.

Näin keskipäivän aikaan olisi tarjennut jutella vielä ulkonakin, mutta Nevala ei todennäköisesti halunnut kuulijoita.

Hänen asiansa Rantala jo tiesikin. Sen näki Eskon kaulasuonesta.

He olivat lapsuus- ja kouluvuosina olleet parhaat kaverukset. Paremmat kuin monen mielestä koulun talonmiehen pojan ja johtajaopettajan pojan olisi pitänyt ollakaan. Eihän sitä ääneen sanottu. Säätyeroja ei tunnustettu. Mutta ne olivat olemassa, ja heidän kaveruutensa loukkasi kumpaakin säätyä. Rantalan sedät ja tädit olivat töissä sahalla. Sinne menivät hänen vanhemmat serkkunsa heti kun pääsivät, kuvittelematta hetkeäkään

oppikouluun menemistä. Semmoiset olivat herrojen kakaroita varten. Mutta Rantalan Kaarina oli ollut piikana herrasväellä ja saanut päähänsä kaikenmaailman kuvitelmia. Vaikka talonmiehen ainoa poika ei ollut erityisen lahjakaskaan, hänet pistettiin kaupunkiin oppikouluun.

Poikien ystävyyttä siihen kohdistunut ennakkoluuloinen epäily oli vain vahvistanut. Lukioluokilla, kun piti ruveta tosissaan lukemaankin, he olivat olleet kämppäkavereita kaupungissa; Rantalan äidin sisaren talosta oli vuokrattu yhteinen pihamökki. Helsingissäkin he olivat asuneet yhdessä yhden talven, lukeneet molemmat lakia. Mutta sitten Nevala oli rakastunut Leilaan ja siirtynyt tytön hurmaamana kadettikouluun.

Siltä ajalta Rantala muisti tuon sykkivän kaulasuonen. Siitä oli aina nähnyt, milloin Nevala hermostui. He olivat aikanaan väitelleet kiivaasti Nevalan päätöksestä lopettaa lainopiskelu – ja siitä, miksi Rantala itse ei edes harkinnut samaa – ja joka kerta oli Nevalan kaulasuoni alkanut hermostuneesti sykkiä.

Komppanianpäällikkö ei kierrellyt asiaansa. Tuskin hän oli istunut komentokorsun pienen pöydän toisella puolella olevalle jakkaralle, kun hän puuskahti:

– Routavaara haluaa selvityksen.

– Luulisi tuon nyt tietävän muutenkin! Rantala tiesi haukkuvansa väärää puuta. Komentajalle itselleen hänen olisi pitänyt tämä sanoa eikä Nevalalle. Mutta hän ei pystynyt hillitsemään katkeruuttaan. Päinvastoin vielä lisäsi: – Vai mitä?

Nevala pyyhki hiestä märkiä hiuksia otsaltaan.

– Luultavasti sinäkin olisit hänen asemassaan kiinnostunut asiasta. Minä ainakin olisin. Ja on sitä kysytty taaempaakin. Niin suomalaiset kuin saksalaiset kenraalit.

– Olisivat tulleet katsomaan.

Nevala ei sanonut siihen mitään. Rantalalle tuli kummallinen tunne ajan katoamisesta. Niin kuin he jatkaisivat tässä riitelyään kadettikouluun menosta.

»Minä en ymmärrä miten mies voi muuttua niin paljon», Nevala oli ihmetelty, kun hän oli kieltäytynyt edes harkitsemasta asiaa omalta kohdallaan. »Sinähän olit jättämässä koulunkin seitsemänneltä!»

Se oli totta. Rantala oli ollut menossa kadettikouluun lukiovuosinaan. Ehkä enemmänkin kuin Nevala. Hän oli laskenut, että upseeriksi valmistuisi veloitta. Kotona oltiin tarpeeksi lujilla ilman hänen avustamistaankin. Kaksi köyhää ihmistä, jotka päälle neljäkymmentävuotiainakaan eivät olleet saaneet vielä mitään itselleen.

Mutta Viipurissa oli viety kaikki kuvitelmat Suomen armeijasta. Asevelvollisuuspalvelus oli riittänyt Rantalalle. Hänen hengenmaisemassaan ei ollut mitään samaa sotaherrojen kanssa. Ne olivat vierasta joukkoa suomalaiselle miehelle. Saksalaisia käskijöitä ja tottelijoita, tai sitten jotakin operettisakkia omine kuvitelmineen.

Hän oli kokelaana ollessaan sanonut ajatuksensa ääneen, kun nuori luutnantinleuhake oli poistumiskiellolla mitätöntänyt muutamien komppanian miesten jo saaman joululoman.

Komppanian toimistossa oli tullut iso riita. Luutnantti oli karjunut niin että paikalle oli saapunut toisiakin upseereja komppanianpäällikköä myöten. Mutta mikään ei ollut estänyt Rantalaa sanomasta mitä ajatteli.

»Tämä on muka 'miesten koulu', mutta missään ei ole miehekkyystä tietoaakaan. Meillä päin miehet ovat reiluja ja suurpiirteisiä, mutta Suomen armeija on täynnä kitiseviä akkoja...»

»Tietääkö kokelas nyt mitä puhuu?»

»Varmasti tiedän, herra kapteeni. Jos upseeristo kuvittelee kasvattavansa suomalaisista miehistä armeijan,

jossa on todellista yhteishenkeä, se ei onnistu ainakaan pikkumaisuudella ja kiusanteolla. Vai onko sitä yhteishenkeä kenraaleillakaan?»

Rantala oli odottanut saavansa vähintään viikon poteroa. Mutta komppanianpäällikkö oli tyytynyt ajamaan hänet ulos toimistosta. Asiasta ei puhuttu myöhemmin sanaakaan, mutta Rantala oli tajunnut olevansa valvontalinjalla. Sotaherrat olivat ihmislaji sinänsä, omissa kuvioissaan omia leikkejään leikkiviä pikkupoikia. Heille muodostui omasta hiekkalaatikosta todellisuus, jonka rajojen ulkopuolelle he eivät pystyneet näkemään.

Sen oli saattanut nähdä melko pian kadetti Nevalastakin. Esko rajasi ajattelunsa yhteen ainoaan putkeen, torjui kysymykset sen ulkopuolelta ja kasvoi ihanneupseeriksi.

Ehkä heidän tiensä ystävinäkin oli lähtenyt eri suuntiin juuri niihin aikoihin. Ja täällä rintamalla Rantala oli tuntenut Nevalan melko kaukaiseksi. Ei kuitenkaan niin vieraaksi, etteivät he voineet puhua asioista suoraan.

- Saavat ne kysellä, esikuntaherrat, hän kiehahti nyt. - Kai sinä itse näet miltä täällä näyttää. Vai eikö ruumiita ole riittävästi?

Sekin oli syytös väärälle miehelle. Nevala kärsi menetyksistä varmasti ihan samalla tavalla kuin hän itse. Eikä sinne Nevala ollut ollut menossa. Teki vain mitä käskettiin.

Komppanianpäällikkökään ei antanut periksi.

- Samoilla ruumiilla olisi voitu päästä myös eteenpäin.

- Me emme päässeet.

- Senkö minä sanon komentajalle?

- Sano mitä tykkäät. Kai Routavaarakin kuuli tykkien äänet.

- Routavaara on tässä pikkutekijä. Seinää vasten hän on niin kuin sinä ja minäkin... Milloin Mattsson tulee lomalta?

Se oli yhtä paljon loukkaus kuin kysymys. Erik Mattsson, Toisen joukkueen varajohtaja, oli heidän nuoruusvuosiensa ehdoton puolijumala ja poikajoukon johtaja. Neljä vuotta heitä vanhempi urheilijalupaus, josta olisi tullut kuuluisuus, jos hän olisi nyrkkeillyt oikeassa seurassa. Tai keskittynyt vain nyrkkeilyyn. Mutta Mattsson oli hyvä joka lajissa mihin rupesi eikä osannut valita. Seikkailunhalu vei hänet kolmeksi vuodeksi merille ennen kuin hän palasi kotikylän satamaan, jossa pääsi railakkuutensa ja englannintaitonsa ansiosta kympiksi.

Mattsson oli ollut Mannerheim-ristin saajien ehdokasluettelossa. Hän olisi ehkä sen saanutkin, jos ei olisi kuulunut Rantalalan joukkueeseen. Mutta Rantalalla oli huonot välit Routavaaran kanssa.

- Minä epäilen, että siitä ei olisi päästy läpi Mattssoninkaan kanssa. Vai mitä tarkoitat?

Nevalan kaulasuoni sykki kiivaasti.

- Minua kiinnostaa onko hän mukana, kun hyökkäys uusitaan.

Rantala näki uhman Nevalan koko olemuksesta. Se tiesi hänen reaktionsa.

- Mielipuoliako ne ovat! hän kimmahti. - Mitä helvetin merkitystä sillä on, onko tuo kukkula meillä vai ryssillä?

Komppanianpäällikkö imaisi poskensa lommelolle.

- Sotilaskunniasta tässä rupeaa olemaan kysymys. Näin neljän seinän sisällä sanottuna. Sinäkään tuskin haluat, että saksalaiset pääsevät nauramaan meille.

- Parhaatkin naurajat, Rantala tyrmistyi. - Olisivat itse painaneet Muurmannin radalle.

Saksalaiset olivat yrittäneet sitä tästäkin kohdasta. Ja tähän pysähtyneet. Routavaaran pataljoona oli kesällä vaihtoon tullessaan saanut haltuunsa nimenomaan saksalaisten luovuttamat asemat.

- Sen vuoksi niille onkin makeaa nähdä, että ei tämä onnistu suomalaisillekaan.

Rantala kuumeni.

- Ja sen näyttämiseksi meidän pitää tapattaa Ensimmäisen komppanian miehet tuon nyppylän juureen! Niinkö?

Nevalan katse ei väistynyt.

- Meidän pataljoona valtaa kukkulan. Jos sitä ei tee Ensimmäinen komppania, sen tekee Toinen tai Kolmas. Vai luuletko sinä, että ne eivät ole kiinnostuneita asemien vaihdosta?

Komppanianpäällikkö sanoi sen huvittuneen katkerasti. Hän oli kuullut varmasti tarpeeksi monta kertaa heidän etuoikeudestaan kuivaan kankaaseen ja tiiviiseen puolustusryhmitykseen.

Pataljoonan kaista oli suurimmaksi osaksi surkeaa maastoa, kurjia hyllyviä soita ja märkää korpea. Toiset komppanijat olivat saaneet kontolleen hajallaan sijaitsevien joukkueen vahvuisten tukikohtien puolustamisen ja joutuivat jatkuvasti rämpimään syystulvan vallassa olevilla soilla.

Nevalan kasvot kiristyivät entisestään.

- Sano suoraan, jos teillä on mennyt sisu kaulaan, niin minä pistän jonkun toisen joukkueen keulille.

- Sinä aiot joka tapauksessa yrittää tuonne?

- Aivan varmasti.

Rantala tiesi itsekkin näyttävänsä ivalliselta.

- Ja olet laskenut, että se kannattaa?

- Minä olen sotilas ja teen käskyn mukaan... Komppanian hyökkäystä tukee sekä jääkäri- että pioneerijoukkue. Me muodostamme Osasto Lahden kärjen. Samaan aikaan hyökkää saksalainen pataljoona Ruskiansuon tuolta puolelta ja pyrkii saartamaan kukkulan katkaisemalla sen yhteydet taakse.

- Milloin hyökkäys alkaa?
- Ylihuomenaamalla kello viisi. Pimeän suojissa yllätyksenä niin pitkälle kuin mahdollista. Teitä seuraa tykistön tulenjohtaja, ja jokainen suomalainen ja saksalainen putki, joka yltää kukkulalle, avaa tulen heti, kun vihollinen on paljastanut hyökkäyksen.

Rantala veti suutaan vinoon.

- Suunnitelmathan ovat jo pitkällä.

Nevalaa ei hymyilyttänyt.

- Niin ovat. Laskenko minä sinut mukaan niihin vai lähteekö Kassinen kärkeen?

Kassinen oli Kolmannen joukkueen johtaja.

- Miksen minä voi lähtäkin, Rantala myöntyi. - Jos saan H-hetkeen mennessä kirjoitetuksi edellisen hyökkäyksen vainajien koteihin.

Hän sanoi sen väsyneenä, ilman piruilun aikeitakaan. Nevalakin tajusi. Hänen kätensä kosketti Rantalan olkavartta.

- Ei tämä ole helppoa meistä kenellekään. Routavaara lupasi, että niillä on huomenna pataljoonan esikunnan lähellä mäessä niin tarkka jäljennös Poikkikukulasta kuin mahdollista. Pistä ryhmä kerrallaan tutustumaan siihen ja harjoittelemaan kukin oman tulikorsunsa vaientamista.

- Minä teen niin... Rantala sanoi. Hän tiesi hyvin, että mitä tarkemmin miehet tunsivat maaston, johon varsinkin pimeän turvin olivat hyökkäämässä, sen paremmat mahdollisuudet oli onnistua. - Toivottavasti Mattsson ja Suutari tulevat lomiltaan siihen aikaan, että ehtivät käydä edes vilkaisemassa 'mallia'.

Hymy vilahi komppanianpäällikön kasvoilla.

- Ne ovat tulossa huomenna?

- Ja tulevat myös.

- Se on sitten melkoinen vahvistus sinulle joukkueeseen. Suutari oli samanlainen rämöpää kuin Mattssonkin.

- Niin ne ovat, Rantala myönsi. - Jos päästään niin pitkälle, että yleensä ollaan vyöryttämässä ryssien asemia.

Suutari oli varma ettei Mattsson nukkunut. Pitipähän vain silmiään kiinni yrittäessään totutella ajatukseen että loma oli nyt takanapäin. Sitten omassa komppaniassa oli jo helpompaa. Oma ja kavereitten reveys, osittain aito ja puoliksi näytelty, auttoi sopeutumaan. Siinä oli muka jonkinlaista paluun kohokohtaa, ainakin niille, jotka saivat tulijoitten mukana kotoa postia ja terveisiä.

Suutari koetteli vaistomaisesti reppuaan, jota piti jalkojensa välissä. Pullot olivat pystyssä. Nyt otettaisiin pikkuisen heidänkin porukassaan eikä vain niissä jotka kavereerasivat saksalaisten kanssa. Repussa oli iso rommipullo kuuman totin voimaksi, pullo kirkasta ja sitten vielä oikea pommi joukkueenjohtajalle henkilökohtaisesti. Yksi apteekin tytöistä sen oli tuonut posket punaisina ja kysynyt, että menisikö se luutnantti Rantalalle.

»Pirtua, jumaliste!» Mattsson oli veikannut. »Mennee taatusti!»

Takuu oli kyllä ollut lujilla Rovaniemelle tultaessa. Puolikymmentä sotakoiraa oli kulkenut junan läpi ja tarkastanut paperit ja reput. Onneksi joku rintamajermu oli nostanut Muurolan kohdalla semmoisen metelin, että tarkastajat tarvitsivat koko vahvuutensa hänen rauhoittamiseensa ja toinen pää vaunusta jäi tarkastamatta.

Sotapoliisien onneksi, Suutari veikkasi mielessään. Mattsson olisi varmasti katsonut loppuun saakka kenelle pirtupullo kuului. Se oli sillä tuulella.

Mattssonilla ja Lailalla oli eronhetki tehnyt tiukkaa. Suutari oli ihmetellyt, että ne yleensä tulivat yhdessä asemalle. Oli helpompaa, kun vain painoi kotioven kiinni ja lähti. Mutta Mattsson oli ollut jollakin tavalla ylivireinen jo lomalle lähtiessään. Ja syynkin Suutari arvasi. Mattsson oli melko mustasukkainen vaimostaan ja joku perkele oli kantanut akkojen puheita rintamalle saakka. Että Laila oli muka nähty Oulussa jonkun saksalaisen kanssa.

Nähty! Mitä se nyt sitten oli? Jos edes oli nähty. Mutta se oli varmaa, että myrskyisä loma Mattssonilla oli ollut. Ne olivat lujatahtoisia ja temperamenttisia ihmisiä kumpikin. Siinä oli varmasti otettu lujasti yhteen, oli puheissa perää tai ei. Ja sovittu sitten yhtä tulisesti. Suutari veikkasi mielessään, että ihmiset saattoivat rakastua toisiinsa aina uudestaan ja uudestaan, vaikka entinenkään rakkaus ei ollut loppunut. Niin hän sen kuvitteli, poikamies.

Ei Esterillä ja hänelläkään niin helppo ero ollut ollut. Vaikka se oli tapahtunut Esterin portilla vajaassa minuutissa. Tyttö oli odottanut ikkunan luona ja nähnyt, kun hän tuli katua pitkin. Esteri oli juossut portille ja halannut häntä siinä, vaikka tiesi joka ikkunasta katsottavan.

Suutari kuumeni yhä muistaessaan tytön kuiskauksen:

»Minä kadun sitä ettei eilen illalla tapahtunut enempää!»

Luultavasti Esteri oli tosissaan. Ei se olisi muuten tullut sanomaan sitä siihen kotiportilleen kaikkien nähden. Semmoisen talon tytär Suutarin Annin pojalle!

Suutari kirosi sotaa. Jos se hitlerinperkele olisi pysynyt maalarintelineillään Saksassa, hänen ja Esterin asiat olisivat jo paljon pitemmällä. Äidistä huolimatta. Esteri ei säikkynyt ihmisten sanomisista. Eikä äidin murjottelemisista.

Äiti oli sitä mieltä, että ihmisen piti tietää paikkansa. Hänen huoripoikansa ei sopinut tavoitella ison talon kunniallista tytärtä. Äiti ei ollut päässyt koko elämänsä aikana irti siitä, että oli tehnyt nuoruudessaan kaksi lasta »yksinään». Rakastunut kummallakin kerralla mieheen, joka halusikin hänet vain yhdeksi kesäksi. Sitä äiti pyysi koko olemuksellaan anteeksi vielä täällä Luhtasenperälläkin, vaikka jokisuun ihmisillä ei ollut mitään tekemistä hänen nuoruutensa kanssa. Ja vaikka hän oli itse omalla työllään elättänyt harha-askeltensa

hedelmät, jotka Luhtasenperällä rupesivat jo elämään omaa aikuistuvan ihmisen elämäänsä. Melko hyvääkin, niin kuin kaikki siellä.

Luhtasenperä oli noussut sahan ja sataman mukana. Niin kuin ihmisen työ nostaa kaiken siellä, missä se saa pyrkiä aina uusiin ja entistä haastavampiin tavoitteisiin. Jokisuussa ei laajentunut vain itse sahalaitos, vaan vauraaseen kylään kohosi uusia kauppoja, kahvila-matkustajakoti, työväentalo ja jopa elokuvateatteri. Ja ihmiset itsekin, äitiä lukuunottamatta, kasvoivat uusiin mittoihin. Luhtasenperäläisten ei tarvinnut kyyristellä kenenkään piikoina ja renkeinä. Ihmiset asuivat omissa pienissä mökeissään omaa elämäänsä kyselemättä keneltäkään lupaa tekemisiinsä. Jokaisen käsilaukussa ja lompakossa oli selvää rahaa, jolla maksaa huutonsa. Ja uutta tulisi seuraavassa tilissä. Eikä aina niin vähänkään. Kovia urakoita siellä tehtiin, sahalla. Sitä ei tarvinnut polttaa vakuutusrahojen toivossa.

Suutari ei pystynyt ymmärtämään äitinsä takertumista menneisyyteen eikä tämän riippuvaisuutta toisten ihmisten sanomisista. Kaikkien muiden nostaessa päätään pystympään äiti haalasi vanhojen kuvitelmien iestä mukanaan ja torjui vapaammat tuulet, kun ne sattuivat löyhähtämään hänen asuntonsa ikkunasta tai ovesta sisälle.

»Onko se sopivaa meikäläiselle?» oli äidin vakiokysymys.

Ilman Mattssonia Suutari olisi luultavasti tukehtunut kotinsa ilmapiiriin. Mutta Mattsson nauroi jo pikkupoikana äidin höpöttelyille ihan vasten naamaa.

»Toivottavasti ei oo!» poika kinesi nauraa räksättäen.
»Minä oon aina halunnu tehdä jotaki oikein sopimatonta.»

Naurullaan Mattsson oli vienyt pohjan poikakaverinsa äidin suuttumukselta ja lieventänyt sitä inhoa, jota Suutari itse tunsu äidin orjasieluisuutta kohtaan. Ja kotimökin pihapiiristä päästyään he kaksi olivatkin jo kuninkaita.

Pikkumännikön urheilupaikalla, jonne poikasakilla oli pystytetty rekki ja ripustettu voimistelurenkaat, heitä kahta ei hakannut kukaan. Ainakin kolmena kesänä Suutari muisti heidän kahdestaan voittaneen muun poikasakin yhdistyneen joukkueen. Vasta muutama vuosi myöhemmin nousi koululta parivaljakko johtajaopettajan ja talonmiehen pojasta, jotka pärjäsivät heille uinneissa ja pitivät tiukilla muutenkin. Ja sitten olivat jo Märkälä ja Leppänenkin.

Tiessä oleva töyssy sai Suutarin tarttumaan säikähtyneenä reppuun ja pehmentämään sen kalahdusta. Oli siellä pohjalla pehmikkeenä Rusasen paketti. Rusasen emäntä oli sanonut että siinä oli välihousut, kun nyt rupesi pakastelemaan ja pojalla oli kylmänvikaa niissä nivelissä.

»Nilkatki turpoavat niin ettei taho saapasta saaha jalasta. Mutta sinne vaan piti mennä...»

Sitä he olivat joukolla ihmetelleet. Kaikki he tiesivät ettei Rusanen ollut mitään korpisoturiainesta. Ei ollut koskaan ollut mukana heidän poikaporukkansa urheiluhommissakaan. Paremmiin heiveröinen ja lattarintainen tubikandidaatti se oli ollut. Ja valittanut aina niitä niveliään. Mutta kutsuntalääkäri oli käskenyt syömään kalanmaksaöljyä palvelukseenastumista odotellessa. »Ne semmoiset kasvukivut ovat ohimeneviä», oli lääkäri tuumannut. Ja se tulkinta oli pysynyt läpi sotavuosien.

Suutari vilkaisi Mattssonin kasvoihin. Silmät pysyivät kiinni, vaikka huulet sihauttivat kirouksen takamusten jysähtäessä lavaan ja selän laita vasten. Mutta ei se nukkunut. Toisella kädellään Mattsson korjasi vieressään olevaa Märkälän pakettia ettei se jäänyt linttaantumaan kenenkään alle.

»Siinä on kaikennäköstä tuoretta», Märkälän emäntä oli selventänyt. »Viime yönä leivottua pullaa ja semmosta. Vähä jakkaa toisillekki!»

Se oli liian suuri paketti kenenkään haalattavaksi. Kyllä Märkälän emäntä sen oli tiennytkin. Mutta Mattsson ja Suutari puolestaan tiesivät, että se oli aika paljon koko joukkueen paketti. Märkälä pani suurimman osan omistakin lomatuomisistaan jakoon. Se oli nähty hänen tullessaan kesällä ensimmäiseltään, heinäntekolomalta. Ja loput se jakoi Leppäsen, pakkikaverinsa, kanssa. Leppäsen paketti kun mahtui nytkin Suutarin repun sivutaskuun. Sen kotimökistä ei enää kolmantena sotasyksynä ihmeitä lähetelty nuorimmalle pojalle. Paketin tuoksusta ja painosta päätellen siinä oli kappale savustettua siiankylkeä. Jostakin maatalosta kovalla hinnalla ostettua.

Leppäskä oli katsonut Suutariin pyytävästi pakettinsa ojennettuaan.

»Jos te sinne jotaki tulijaispulloa, toisillenna, niin elkää sille meidän Oskarille... Meinaan ku se on niin nuoriki...»

Joukkueen nuorin Leppänen oli, Märkälääkin vuoden nuorempi, vapaaehtoisena sotaan tullut. Mutta ei sen äiti sitä tarkoittanut. Oli vain helpompi sanoa se niin. Eikä suoraan, että pojan pää ei kestänyt viinaa. Leppänen oli kaksimetrisestä ruhostaan huolimatta niitä maan näkymättömimpiä selvin päin, mutta ihan pitelemätön, kun sai vähänkään viinalle haiskahtavaa.

»Ne sen vertaset tuomiset, mitä meillä on, taitavat mennä vanahempien rintamajermujen suuhun», Suutari oli lohduttanut.

Ne vanhemmat rintamajermit heidän joukkueessaan olivat jo päälle kahdenkymmenen. Rantala kai kahdenviiden. Ja hänkin Mattssonin kanssa kohta kolmenkymmenen.

Auton vauhti hiljeni.

- Ruvetkaahan, pojat, laskemaan päiviä seuraavaan lomaan, joku perälaudan vieressä istunut sanoi katkeruus äänessään ja ponnahti alas auton pysähtyessä.

Mattsson ja Suutari eivät pitäneet kiirettä.

- Ehtii tuonne vähemmälläki, Mattsson ärtyi. - Siellä kyllä otetaan vastaan kymmenen minnuuttija myöhemminki.

Heidän oli vielä haeskeltava kyydit omaan yksikköönsä, ja meni neljännestunti ennen kuin he saivat selville parin tunnin kuluttua lähtevän auton. Yhdistetty lomalaiskuljetus ja kuorman vienti.

- Passaa se meille, Mattsson sanoi ilahtuneena kenttäpostin miehille, jotka tiesivät kyydin ja ottivat reput säilöön. - Ja seki auttaa, jos ees pataljoonaan saakka. Aina sitä sieltä yksikköösä...

Miehet katsoivat toisiinsa pitkään. Sitten heihin ulos portaille.

- Siellä onkin teijän pataljoonasa lomaltapallaajat tarpeen. Vähensivät sen verran miehiä kerralla.

Suutari ja Mattsson olivat jo lähdössä parakin ovelta, mutta jäivät kuuntelemaan jatkoa.

- Vähensivät? Mattsson toisti.

- Herrojen ku pittää aina näyttää, kenttäpostimiehistä lyhyin syytti. - Poikkikukkulaa siellä oltiin toissapäivänä valtaamassa.

Mattsson veti oven kokonaan auki.

- Poikkikukkulaa! Älä nyt paskaa puhu. Mitä helvettiä ne siitä?

Lyhyt kaveri veti suutaan vinoon hymyyn.

- Sinähän oot nyt täälä isojen herrojen palstalla. Sen ku käyt eversteiltä kysymäsä.

- Miten siellä kävi? Suutari sai suustaan. Poikkikukkula oli suoraan heidän joukkueensa kaistalla harjun itäpäässä. Pisin kenttäpostimiehistä hymähti.

- Eikö sinne aseveli oo yrittäny turhaan koko sovan ajan.

- Puoleen välliin se pysähty meikäläisilläki, kolmas posteljooni tiesi. - Ja sitte ryssät tyhyjensivät suomalaisista

koko kankaan. Joukot olivat vielä täällä saakka hälytystilassa, ku ei tietty miten pitkälle ne sieltä tulevat.

- Täällä puhuttiin, että sieltä ollaan vaihtamasa pataljoonankomentajaa Routavaaran epäonnistuttua, mutta me ei tiijetä miten siinä sitte kävi.

Suutaria eivät komentajat huolettaneet. Mutta heidän joukkueensa siellä oli ollut pahimmassa tulessa, oli niillä mitä vahvistuksia tahansa.

Lyhyin kenttäpostimiehistä heilautti päätään.

- Tulukaapa sisäpuolelle ja vetäkää se ovi kiinni!

Mattsson ja Suutari tottelivat.

- Sinne ollaan nyt vielä hyökkäämäsä uuvestaan, mies supisi oven sulkeuduttua. - Eikä oo mikkää huhu. Ville näki eessä käyvessään ku ne harjoittelivat maastosa sitä.

Mies käänsi katseensa pisimpään työkaveriinsa. Tämä henkäisi syvään ennen kuin todisti:

- Ne aikovat hyökätä sinne yöllä ja opettelivat tuntemaan paikkoja.

Kolmikko näki epäuskon lomaltapalaavien kasvoilla.

- Kai te ite sitte tiijätte paremmin, lyhyt sanoi loukkaantuneena. - Mutta niin ne harjottelijat olivat Villelle kironneet.

Mattsson heräsi tilanteeseen.

- Ei täsä teitä olla eppäilemäsä. Mutta herrojen järkijä minä pijän kysseenalaseena. Me on katteltu Poikkikukkulaa sen verran pitkään silimieämmä eesä, että tiijetään harjottelemattaki sen näyttävän monen miehen hautausmaalta.

Kenttäposteljoonit katsoivat toisiinsa.

- Me on kuultu, pisin sanoi harvakseen, - että joku upseeri on antanut asiasta luppauksen. Että tällä kertaa ei pysähytä ennen Poikkikukkulaa meni miten meni.

Suutari ja Mattsson eivät vaihtaneet ainuttakaan sanaa asiasta, kun he kävelivät kenttäpostin parakilta sotilaskotiin. Eikä sielläkään ennen kuin olivat jonottaneet höllikupin tiskiltä ja etsineet paikan tyhjästä pöydästä.

Silloin Suutari repesi:

- Se on sitte ryssillä lähtö Poikkikukkulalta, jos kerran joku on oikein luvannu sen.

Mattsson rypisti otsaansa.

- Ne nyt ovat töpinän äijien tarinoita. Kuka saatana semmosista voi mennä mittää luppaamaan. Ihan posteljoonien höpöttelyjä.

- Meinaakko että seki harjottelu yöhyökkäykseen?

Mattsson hymähti.

- Sehän saatto olla hyvinki totta. Huonot uutiset ne yllesä ruukaa olla. Mutta mistä helevetistä nämä täällä tietävät kenenkää luppauksista? Sen ku puhuvat lämpimikseen.

Mattsson ryyppäsi kupistaan sen oloisena ettei kaivannut Suutarin kommentteja. Tai ainakin halusi miettiä heidän kuulemaansa rauhassa.

Suutarin oli vaikea pitää kiihtymyksensä kurissa. Hän ei pystynyt selittämään itselleen mitä hyötyä Poikkikukkulan valtaamisesta heille olisi. Nykyiset asemat, erityisesti heidän oman komppaniansa osalta, olivat lohkon parhaat. Kuivan kankaan nokka, jonne johti kohtuullisen suojaisia kulkuväylä ja jonka taaemmat puolustusasemat oli kaivettu valmiiksi kutakuinkin edulliseen maastoon. Poikkikukkulalla suomalaiset joutuisivat eteentyönnettyyn asemaan, selustassa olisi pitkä aukea kangas ja kummallakin sivulla laakea suo. Venäläiset eivät jättäisi kukkulaa ja sen huoltoyhteyksiä hetkeksikään rauhaan - siitä taisteltaisiin uudestaan heti, kun joku vihollisen isompi kiho huomaisi menetyksen loukanneen hänen sotilaskunniaansa.